

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

NGWANAITSEELE 2010

MADUO: 80

NAKO: 2½ diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le 20.

DITAELO

1. Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng ya bone, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo, buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A: Poko (30)
 KAROLO YA B: Padi (25)
 KAROLO YA C: Terama (25)

4. Araba DIPOTSO di le TLHANO: Di le THARO mo KAROLONG YA A, e le NNGWE mo KAROLONG YA B, le e le NNGWE mo KAROLONG YA C ka mokgwa o o latelang:

KAROLO YA A: POKO
 MABOKO A A TLHAOTSWENG – Araba dipotso di le PEDI.
 MABOKO A A SA TLHAOLWANG – Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA B: PADI
 Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA C: TERAMA
 Araba potso e le NNGWE.

- TLHOPHO YA DIKARABO MO KAROLONG YA B (PADI) LE MO KAROLONG YA C (TERAMA)
 - Araba FELA dipotso tsa padi le terama tse o di ithutileng.
 - Araba potso e le NNGWE ya TLHAMO le e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C. Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C. Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.
- BOLEEELE JWA DIKARABO
 - Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa Poko di tshwanetse go nna le mafoko a a ka nnang 250 – 300.
 - Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa Padi le Terama di tshwanetse go nna le mafoko a a ka nnang 400 – 450.
 - Boleele jwa dikarabo tsa dipotso tse dikhutshwane bo laolwe ke maduo a a neetsweng. Dikarabo tsa batlhatlhojwa di totobale mme di nne maleba.

5. Latela ditaello kwa tshimologong ya karolo nngwe le nngwe ka kelotlhoko.

6. Dinomoro tsa dikarabo di tlhagelele jaaka di ntse mo pampiring ya dipotso.
7. Simolola karolo NNGWE le NNGWE mo tsebeng E NTŠHWA.
8. Kwala ka mokwalo o o phepa e bile o bonala.
9. Tiriso ya nako e e tshikinngwang.

KAROLO YA A: Bonnye metsotso e le masomeamane

KAROLO YA B: Bonnye metsotso e le masomeamatlhanotlhano

KAROLO YA C: Bonnye metsotso e le masomeamatlhanotlhano

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tlaa letla batlhatlhojwa go tlhopha dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO		
Poko e e tlhaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.		
PALO YA POTSO	POTSO	MADUO
1. Botsofe	Potso ya tlhamo	10
KGOTSA		
2. Semakaleng a Monyaise	Dipotso tse dikhutshwane	10
KGOTSA		
3. Bosiela	Dipotso tse dikhutshwane	10
KGOTSA		
4. Leboko la ga Setšhela wa Ntsha	Dipotso tse dikhutshwane	10
LE		
Poko e e sa tlhaolwang: Araba potso e le NNGWE.		
5. Mosadi wa moitshodi	Potso ya tlhamo	10
KGOTSA		
6. Lorato	Dipotso tse dikhutshwane	10
KAROLO YA B: PADI		
Araba potso e le NNGWE.		
7. <i>Leba Seipone</i>	Potso ya tlhamo	25
KGOTSA		
8. <i>Leba Seipone</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25
KGOTSA		
9. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Potso ya tlhamo	25
KGOTSA		
10. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25
KGOTSA		
11. <i>Masego</i>	Potso ya tlhamo	25
KGOTSA		
12. <i>Masego</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25
KAROLO YA C: TERAMA		
Araba potso e le NNGWE.		
13. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Potso ya tlhamo	25
KGOTSA		
14. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25
KGOTSA		
15. <i>Ga se Lorato</i>	Potso ya tlhamo	25
KGOTSA		
16. <i>Ga se Lorato</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya tlhamo e le NNGWE le potso e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso go netefatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlhokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA
A: Poko (Poko e e tlhaotsweng)	1 – 4	2	
A: Poko (Poko e e sa tlhaolwang)	5 – 6	1	
B: Padi (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	7 – 12	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	13 – 16	1	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, netefatsa gore o arabile potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO**MABOKO A SETSWANA – MK Mothoagae**

Dipotso di tlaa bodiwa go tswa mo mabokong MANGWE A LE MANE a a tlaotsweng le go tswa go a le MABEDI a a sa tlaolwang. Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba dipotso DINGWE LE DINGWE DI LE PEDI go tswa mo mabokong a a tlaotsweng le e le NNGWE go tswa mo go a a sa tlaolwang. Dipotso tsa maboko a a tlaotsweng di tlaa tlhagelela pele, mme go latele tsa maboko a a sa tlaolwang.

ELA TLHOKO: Araba potso e le NNGWE ya maboko a a sa tlaolwang.

POTSO 1 (POTSO YA TLHAMO)

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le NNE tse di boditsweng.

Bontsha bokgoni jo mokwadi a bo dirisitseng mo popegong ya sonete go tswela morero le molaetsa. Kwala tlhamo ya mafoko a a ka nnang 250 – 300.

BOTSOFE – LD Raditladi

- 1 Dikatikanyi tsa koko la bannana,
- 2 Thaka tsa ga morwakgosikgolo re ile,
- 3 Re editse mašeleng fela re tšhipile,
- 4 Re le bontshe nkoo re le batubanyana.
- 5 Nkile ra nna bakgaodisi ba mekgosana,
- 6 Bakgaodi ba mekgosi ba re tsholele,
- 7 Re tsholelwa fa motho re mo tshabile,
- 8 Ntwa e utlwalelwa ka matshwelelenyana
- 9 Re banana bagolo, re ole sebarong.
- 10 Fa re tsoga jaanong re kuakua mekgosi,
- 11 Thobane kima re di lese mabogong,
- 12 Mangole a rona a setse a ipaa bosisi
- 13 Meriri ya rona mesweu mo ditlhogong,
- 14 E mesweunyana jaaka bosweu jwa mašwi.

[10]**KGOTSA**

POTSO 2 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

SEMAKALENG A MONYAISE – JSS Shole

- 1 Ga nkitla ke bua thata ke tlaa nyaisa
- 2 Ke tlaa kopela Semakaleng madulo.
- 3 Ga se moeng tlhe, ke mong wa lapa
- 4 O tlhaeditswe ke batlhanka ditulo.
- 5 O maaka mantle motho wa marara
- 6 A ka go loma tsebe, a re gape, se sebe
- 7 A go je ka loleme, a re maaka ga se khumo.

- 8 Yo o sa itseng go bua le baeng!
- 9 A buang e kete o duelela mafoko.
- 10 O tlhopho a se kae fela mme a a manege
- 11 Se-boloko, se-kgomo ya motlapa.

- 12 O ratile go ntsha botshelo leinane,
- 13 Go fetola dipuo tsa batho diane.
- 14 O fa dilelo tsa baratani melodi
- 15 Ditshego tsa bona a di dire tshotlo.

- 16 Monna yo o tsotse basadi ditswalo;
- 17 O supile sentle ka Mma-Oshupile.
- 18 Fela o ba ratisa thata bonkatsea
- 19 Bogale jwa mosadi seka-nkwe.

- 2.1 Kgankgolo ya leboko le ke efe? (2)
 - 2.2 Mmoki o kaya eng fa a re: 'A buang e kete o duelela mafoko'? (2)
 - 2.3 Mo meleng ya 1 le 2 go tlhagelela ponagalo ya poko, e bolele o be o tlhalose mosola wa yona. (2)
 - 2.4 Tsaya temana ya boraro ya leboko mme o e tlhalose ka mafoko o sa fetole bokao. (2)
 - 2.5 Nopola mola go tswa mo lebokong go supa fa Monyaise a bua puophaa! (2)
- [10]**

KGOTSA

POTSO 3 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

BOSIELA – LD Raditladi

1	Bosiela ga bo phimoge sekalobadi,
2	Ga bo na motho a bo tlhapa ka mosidi,
3	A bo phimola a bo tlhapela bodibeng,
4	Go tswa maswe, jone bo salele nameng.
5	Ke ledimo le le jang batho le metlhape,
6	Moselesele o sadisang le makape,
7	Go sale bolota go sale botlhoko,
8	Go sale sebedu se tlhokang dipheko.
9	Bosiela ke pula ya kgogolammoko,
10	Ke mosetlho o o sa rwalelwang le ditlhako;
11	Bo go kolobetsa bo sa go rapele,
12	Bo go tlhabe dinao, ditlhako o di rwele.
13	Bosiela ruri ke leselamotlhaka
14	Le utswang dikoko, masogo le dikgaka;
15	Bo tsena fela le fa ntlo e ageletswe,
16	Bo bo bo senya lokgapo lwa ntlo e feetswe.

3.1	Tsaya mela ya 1 – 4 mme o tlhalose maitemogelo a mmoki mabapi le bosiel.	(2)
3.2	Maikaelelo a mmoki a go dirisa sekapuo sa tshwantshiso mo lebokong le ke afe?	(4)
3.3	Dirisa mela 13 – 16 go tlhalosa ditlamorago tsa bosiel.	(2)
3.4	Tlhalosa setlhogo sa leboko le le fa godimo.	(1)
3.5	Kwala thuto e e tlhagisiwang ke mmoki go ya ka diteng tsa leboko.	(1)
		[10]

KGOTSA

POTSO 4 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

LEBOKO LA GA SETŠHELE WA NTLHA – MOM Seboni

- 1 Ke motšatša mogakatsa mala.
- 2 Yo go tweng noga e kgolo ya 'noka tse dikgolo,
- 3 E go tweng e kile ya tsosetsa bangwe kgwanyape,
- 4 Ya re Bakgatla ya ba tsosetsa phefo,
- 5 Ngwana wa lekone a tshaba a sutlha,
- 6 A tshaba ka 'tlhako di le letsogong.
- 7 Ngwale boela yoo o mmokile,
- 8 O boka o sa itse 'ina ja gagwe,
- 9 'Ina ja gagwe ke matsodimatsoke.

- 4.1 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo meleng 5 le 6? Ponagalo e, e thusa jang go utlwatsa morero wa leboko? (2)
- 4.2 Maikaelelo a mmoki a go dirisa sekapuo sa tshwantshiso mo moleng 1 wa leboko le ke afe? (2)
- 4.3 Tsaya mela 2 – 5 mme o tlhalose gore mmoki o tlhagisa maikutlo ka ga Kgosi Setšhele wa ntlha jang? (2)
- 4.4 Tlhalosa bokao jwa mola 9 jaaka o dirisitswe mo lebokong le. (2)
- 4.5 Molaetsa o o ungwang mo lebokong le ke ofe? (2)

[10]**LE****POKO E E SA TLHAOLWANG.**

Dipotso di le PEDI (tlhamo le dipotso tse dikhutshwane) di boditswe mo mabokong a le mabedi. Araba potso e le NNGWE fela.

POTSO 5 (POTSO YA TLHAMO)***Molalatladi* – SS Mokua**

Buisa leboko le le latelang, morago o kwale tlhamo e mo go yona o tlhalosang maikutlo a mosadi wa moitshodi le a mmoki. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 250 – 300.

MOSADI WA MOITSHODI – SS Mokua

- 1 Korwe ga ke je ke bapalela tsetse,
- 2 Mosokwana ke wa go tshegetsa mowa;
- 3 Ijoo nna ijoo! Matlhotlhapelo wee!
- 4 Lefatshe bulega ke tsene.
- 5 Lefatshe le nkemetse ka dinao,
- 6 Batho ba nja ditshego,
- 7 Ke feta, ba nkgwa mathe –
- 8 Lefatshe bulega ke tsene.
- 9 Bulega ke tsene le banake,
- 10 Re ye go bona se se jewang tlase,
- 11 Se jewa ke ba ba ithobaletseng,
- 12 Lefatshe bulega ke tsene.
- 13 Bosigo kobo ya moitshodi goroga,
- 14 Goroga ke iphitlhe ka wena,
- 15 E re le tlhabe le ntlele mathogonolo,
- 16 'Fatshe bulega ke tsene.

[10]**KGOTSA****POTSO 6 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)*****Solofela Leraga – ZS Kotsokoane***

Buisa leboko le le latelang, mme o arabe dipotso.

LORATO – ZS Kotsokoane

- 1 Nkatile ka molomo wa gago o montle,
- 2 Lorato lwa gago lo balola jaaka dinotshe.
- 3 Lonko lwa ditlolo tsa gago lo monate
- 4 Kamo ya seatla sa gago e mogote.
- 5 Nkatile gonne ke montle jaaka leebea,
- 6 Le ke le morokwa letsatsi le mphisitse ditlhaa.
- 7 Bokgaisadiake ba letile tsaano ya rona ka tsholofelo
- 8 Ba ntopile go go rata ka tlhoafalo.
- 9 O sethunya sa mekgatsha se sentlente,
- 10 O phatsima jaaka naledi ya mphetlalatsane.
- 11 Ntiise ka dipolelo tse dintle
- 12 Ke lwadiwa ke lorato ntapolose.
- 13 Tlhopolola lebogo la molema ke lo samele,
- 14 Ka le le jang o ntlamparele.
- 15 Gonne o montlenyana jaaka leebaro
- 16 O moswaana jaaka mašwi a lobese.

- 6.1 Morero wa leboko le le fa godimo ke ofe? (2)
- 6.2 Naya sekapuo se se renang mo lebokong le, o bo o neye mosola wa sona. (2)
- 6.3 Ke mafoko afe, go tswa mo lebokong, a a re bolelelang gore mmoki o ikutlwa bokoa ka ntata ya lorato. (2)
- 6.4 Tlhalosa bokao jwa mola 15 jaaka o dirisitswe mo lebokong le. (2)
- 6.5 A go siame go ratana o santse o le ngwanyana? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- [10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo pading e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 7: *Leba Seipone* – Kabelo Kgatea

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Maina a, Rabobokwana/Mokwepa, Mosala, Gokatweng le Motswagauteng a ile boreelelong. Tlhalosa ka moo maina a, a thusang ka teng mo tseletsong ya morero le ditiragalo. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 500.

[25]

KGOTSA**POTSO 8: *Leba Seipone* – Kabelo Kgatea**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Moriri wa ga Motswagauteng o ne o simolola go kukunya le go itshupa sentle fa e se wa Seaforika. Ditsebe tse ditshetlha le tsona di phukaletse, di katogile logata. A itshophile ka lepai la gagwe la tonki.

Bapagami ba tekisi le bona ba etile ba mo kgoba tsela yotlhe. Bangwe ba mmita letata, morwa, lekutwane.

A inamisa sefatlhego gore ba se ka ba bona dikeledi fa di phothosela mo matlhong. A simolola go nna pelo pedi. E nngwe ya simolola go nyatsa le go itatola batho ba mmala wa sebilo fa e nngwe e mo gopotsa letsele le lentsho le a le anyileng. A leka go itshoka; ga pala.

'Leburu ke leburu bagaetsho, go sa kgathalesege gore le phela le rona kgotsa jang, phokoje ga a latlhe moseselo, batho ba ga ba bolo go re bogisa.'

Ga rialo mokgweetsi wa tekisi, a lebile Motswagauteng mo seiponeng.

A phatloga jaaka setsenwa morwa Gokatweng.

'Mmutlwa wa noko ga o tlhomolwe ka o mongwe bagolo. Ke lebogela mafoko a lona a tlhaolele. Ke maswabi ka ntlha ya mmala wa me le moriri; fela gona le fa go ka nna jang, ke setlogolo sa lona. Molato ga se wa me.' Ga re ga! Ba re tududu, ga re tu! Ditlhogo tsotlhe ya nna ribe!

Kabo a kopa mokgweetsi yo o setsweng ke digwete go emisa. Mokgweetsi a e re the! Ba fologa ba kologane basimane.

'Ke ona matlotla a ke a bitsang legae a tsala.'

Kabo a bua jalo a gata dimapo tsa gaabomogolo. A etelela Motswagauteng pele.

Motswagauteng a sala a lopaletse jaaka o kare o tshwerwe ke maroo. A lebile ntlo e e letlotla. Dipota di tlhatswitswe ke pula, go setse ditena tsa mmu tse dikhunou.

Matlhabaphefo a a kwa pele a tswetswe ka disenke tse di rusitseng. Lebati e le lebati fela ka mabati a tlhokwa.

- 8.1 Ditiragalo tse di diragalang mo temaneng e, di senola motlha ofe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 8.2 Tlhalosa maikutlo a a senolwang ke Motswagauteng mo mmuisanong wa gagwe le bapalami ba tekisi. (2)
- 8.3 Mosadimogolo ljelele o nnile le seabe sefe mo go fetoleng botshelo jwa ga Motswagauteng gore a ikamogele jaaka a ntse? Fa dintlha di le PEDI. (4)
- 8.4 A o utlwela Motswagauteng botlhoko jaaka fa a phuaganngwa ke setšhaba se mo tsetse? Fa o ne o le Motswagauteng o ne o tlaa dira eng? (2)
- 8.5 Letsele le lentsho le Motswagauteng a le amuleng le tlhotlheeditse jang tshotlego ya gagwe? (2)
- 8.6 A o kaya Kabo jaaka tsala ya nnete? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 8.7 Go ya ka ditiragalo tsa padi e, a seane se se reng, phokojwe ga a ke a latlha mosele e le wa gagwe, ke nnete? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 8.8 Naya tharabololo ya kgotlhang ya padi e. Kwala dintlha di le THARO. (3)
- 8.9 Kgang ya ga Sepoko kwa kalosong ya ga Motswagauteng e na le thotloetso efe mo Maaforikeng? (2)
- 8.10 Motswagauteng o kaya eng fa a re 'mmutla wa noko ga o tlhomolwe ka o mongwe'? (2)
- 8.11 Go ya ka wena a go siame go itatola batsadi ba go tsetse? Tshegetsa karabo ya gago. (2)

[25]**KGOTSA****POTSO 9: *Omphile Umphi Modise* – DPS Monyaise**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Sekaseka kgotlhang ya padi e, gammogo le tharabololo ya yona. Tshegetsa karabo ka go nopola dikao go tswa mo pading. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450.

[25]**KGOTSA**

POTSO 10: *Omphile Umphi Modise* – DPS Monyaise

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

MmaMosidi o ne a koafetse, go sa fete letsatsi a sa selwe a ole. RraMosidi a leka dingaka a ba a leba ka matlho; molato o le mo tlhogong. Modise le mogatse ba ya go mo lekola go le motshegare wa letsatsi la Matlhatso. Modise a fitlha a nna go bapa le fensetere, e mo potile ka fa tsogong la moja, lesedi le mmetsa mo thamong, go ela ka fa morago ga tsebe ya moja. E re fa a bua le MmaMosidi, a sokologe jaaka e kete o gadima kwa morago. Mosadimogolo o ne a letse a mo lora go le bosigo jwa maabane. Jaanong a mo tlhokomela sentle thata; e re a bua nae, a mo šebe mo matlhong go bona gore a o ka ikanngwa.

'Modise, ngwanaka, tsa lefatshe re di bone ... Jaanong re tshwanetse go ipaakanyetsa tsela re sa gadima kwa morago. Mme bopelotshetlha le bofula bo re ngaparetse.'

'Mma, o bo o tlaa bua thata, o tloge o ithonkge.'

'A ke tlaa bua kwa legodimong ...?'

'Ga ke rialo.'

'Mma ke bue ... Ee, Modise oorra-Sehunelo a Nthufa a Mathibela, motho a bona noga e mo thiba pele, a e tlola setoto morwa-Lepile, a sometse tšhaka jaaka phuka tsa ntšhwe.'

'Mma!'

'Ngwanaka, nkatamela.'

Modise a ya go khubama fa pele ga MmaMosidi.

Mosadimogolo a mo keleka a ba a fitlha mo tsebeng ya moja. A simolola go roroma jaaka motho wa letshoroma. Fa Mosidi a tlola a re o a mo tshwara, mosadimogolo a ngaa jaaka ntšwa e gatile legala. 'Omphile!' Modise a tlola. A ithaya a re MmaMosidi a re 'Umphi'. Fa a mo šeba, a bona MmaMosidi a phaphaletse sefatlhego ...

Ngaka ya fitlhela maloba e le maabane ...

- 10.1 Ke seabe sefe se Thandi a nang naso mo tswelatsong ya kgotlhang ya padi e? (2)
- 10.2 O ithutile eng ka ga moanelwa a tshwana le Thandi? (2)
- 10.3 Sephiri se MmaMosidi a se tsholetseng mogatse, se tswelatsa jang morero wa padi e? (2)
- 10.4 Kgarakgatshego ya ga Mmamosidi e tlhotlheletse go koafala ga gagwe jang? (2)
- 10.5 Go ya ka wena, a mokwadi o rarabolotse kgotlhang ya maikutlo ya ga Motlalepule ka tsela e e kgwedising? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 10.6 Fa o ne o le RraMosidi mme e le gona o lemogang fa mosadi a sena go tlhokafala gore o ne a go tsholetse diphiri o ne o tlaa dira eng? (2)
- 10.7 Ditiro tsa Mokgatlho wa Baitiredi tse di neng di agela batho matlo le go neelana ka dibasari di re senolela motlha ofe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

- 10.8 Maikaelelo a ga MmaMosidi fa a ne a kopa Modise gore a mo atamele e ne e le afe? (2)
- 10.9 Go itshokela sekolo ga ga Modise go mo thusitse jang mo go atlegeng ga gagwe mo botshelong? Tshegetsa karabo ka mabaka a le MABEDI. (4)
- 10.10 MmaMosidi ke moipolai yo o sa lelelweng. DUMELANA kgotsa o GANETSANE le ntlha e, mme o tshegetse karabo ka lebaka. (2)
- 10.11 Fa o ne o le Mosidi a o ne o ka itshwarela mmaago? Tshegetsa karabo ka go naya dintlha di le THARO. (3)
- [25]**

KGOTSA**POTSO 11: Masego – G Mokae**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Sekaseka poloto ya padi e, o ikaegile ka Masego fa a le kwa sekolong sa Sedimosang. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450.

[25]**KGOTSA****POTSO 12: Masego – G Mokae**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

A tlhoma mogwaafatshe o o lebegang gona kwa Mmakau, gaufi le Ga-Rankuwa, mme a tlogela Sello le kokoagwe teng go boela Gauteng.

Mo mafelong a beke nngwe le nngwe o ne a gololosegile go ya go ba lekola, fela jaaka a ne a kgona mo malatsing a gagwe a somaamararo a boikhutso mo ngwageng.

Bathapi ba gagwe, monna le mosadi bao ba neng ba setse ba tlogetse go dira ka ntlha ya bogolo, e ne e le Majuta a a nang le ntlo e ntle thata mo karolong ya batho ba ba ikgonang ya Gauteng.

Ntlo e, ya maratagolejwa e ne e le sesupo sa tiro e e neng e tsenya madi thata ya ga rre Sol Lazar ya bobueledi. Masego o ne a itse gore, ka kakaretso, Basweu ga ba tshwane le Bantsho ka go rata go nna ba kopane, e le ditlhopa tse dikgolo kwa manyalong, masong, disetokofeleng, meletelong le gona go etelana kgafetsakgafetsa ka ba dumela gore 'matlo go ša mabapi'.

O ne a itse Basweu ba le bantsi ba dumela gore magora a a thata a aga boagisane jo bo tiileng.

Fela, le ka sona setso seo sa Basweu, Sol le Cathy Lazar ba ne ba le bodutu thata.

Rre wa gone o ne a atametse monyo, ka mmele o monnye le lefatlha le legolo mo tlhogong e e putswa. A tlhola a rwele matlho a digalase mo tlhogong, peipi o ka se e tlhoke gareng ga dipounama tsa gagwe, a e hupile.

A le ka kwale ga dingwaga di le somaamarataro.

- 12.1 Ke eng se se dirileng gore Kgabo Motsepe a kalediwe? (2)
- 12.2 Loso lwa ga Kgabo Motsepe le morero wa padi e di amana jang? (2)
- 12.3 Go betelwa ga ga Masego go mo leretse isagwe e e ntseng jang? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 12.4 Ke thotloetso efe e Vusi Mgoma a nnileng le yona mo botshelong jwa ga Sello? (2)
- 12.5 Go ikanyega ga ga Masego kwa ba ga Lazar go tlhodile gore ba mo direle dilo di le dintsi. Netefatsa polelo e, ka go naya dintlha di le PEDI. (2)
- 12.6 A o dumelana le kgang ya gore bathobantsho ba kgobokana ka bontsi fa go le lenyalo kgotsa loso? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 12.7 Vusi Mgoma o itshupile e le rre yo o maikarabelo. Tshegetsa ntlha e ka lebaka. (3)
- 12.8 Morero wa tlhaolele o nnile le seabe sefe mo lelapeng la ba ga Lazar? (2)
- 12.9 Sanah o na le seabe sefe mo go tswelletseng morero wa padi e? (2)
- 12.10 Ke thuto efe e o ithutileng yona go tswa mo pading e? (2)
- 12.11 Masego o senola semelo sefe mo mmuisanong wa gagwe? (2)
- 12.12 Boikotlhao jwa ga Masego jwa go senyegelwa ke thuto bo nnile le thotloetso efe mo morerong wa padi? (2)

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TERAMA

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo terameng e o e tlhaleletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhopetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhopetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 13: *Matsapa di a tsaya kae?* – SS Mokua

Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.

A ditiragalo tsa teramakhutshwe 'Mosadi ke wa me', di tsamaisana le setlhogo? Kwala tlhamo e mo go yona o tlhalosang se. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450.

[25]

KGOTSA**POTSO 14: *Matsapa di a tsaya kae?* – SS Mokua**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

MPONINI:	Mma ke rata go ka bua le mme Tlhapi.
NKITSENG:	Ke solofela gore le a bona gore re mo losong. Ausi Tlhapi o tlhokafaletse ke monna. Ke bua jaana a le mo materaseng. Setopo se tllile go goroga mo tshokologong. Ka gore le batho ba molao, ke tlaa leka go bua le ene. Ntshaleng morago. (<i>Ba mo sala morago. Ba tsena ka fa phaposing.</i>)
SAJENE:	Mma, ke a go bona gore o mo seelong.
MPONINI:	Ke tlisitse molaetsa o o tswang kwa maphodiseng a mangwe.
TLHAPI:	Rra ke go utlweletse. Molaetsa ke ofe?
SAJENE:	Maphodisa a kwa De Aar, a ne a go leeditse mogala.
MPONINI:	A ga go jalo?
TLHAPI:	Ee, go jalo.
SAJENE:	Dikgang ke tsona tseo.

MPONINI: Ntshidi ga a tihole a tshela, o tlogetse lefatshe le le ka kwano. O rakane le loso lwa gagwe kwa De Aar.

TLHAPI: *(O a lela)*
Ngwanake wee! Ke metlholo ya eng wee! Matsapa di a tsaya kae? Go swelwa ke monna le ngwana ka nako e le nngwe! *(Ba a mo didimatsa.)*

- 14.1 Rraagwe Tlhapi o na le seabe sefe mo go tswelletseng kgotlhang ya terama e? (2)
- 14.2 Dingwetsi tse pedi tsa ga Kgosietsilemaabanebosigo di farologana jang? (2)
- 14.3 Dintsho tsa baanelwa ba ba fitlhelwang mo teramakhutshweng e, di na le seabe sefe mo phuthololong ya morero. (2)
- 14.4 Go ya ka wena, a ditiro tse Tlhapi a di dirang tse, di tlholwa ke fa e le motho yo o itshielang? (3)
- 14.5 Go siama ga ga Legae go na le seabe sefe mo tswelletsong ya morero wa teramakhutshwe e? (2)
- 14.6 Fa o ne o le Legae o ne o ka dira eng kwa morago ga gore o godise ngwana ka ditshenyegelo mme fa a tla go tswelwa ke bogadi go bo go twe ga se wa gago? (2)
- 14.7 Mmuisano o o fa gare ga ga Tlhapi le Mponini, o senola maikutlo afe a a kwa boteng a ga Tlhapi? (2)
- 14.8 O ithutile eng go tswa mo terameng e? (2)
- 14.9 A o utlwela Ntshidi le Legae botlhoko ka tsela e dintsho tsa bona di tlholegileng ka gona? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 14.10 Maikutlo a gago ke afe tebang le ntlo e e tlogelelwang gofejane? (2)
- 14.11 Tlhalosa gore segalo se se dirisitsweng ke Nkitseng se senola maikutlo a a ntseng jang? (2)
- 14.12 E kete mokwadi o pateleditse loso lwa ga Ntshidi go tswelletsa morero wa teramakhutshwe e. DUMELANA kgotsa o GANETSANE mme o tshegetse karabo ka lebaka. (2)

[25]**KGOTSA**

POTSO 15: Ga se Lorato – MJ Magasa

Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.

Badiragatsi ba mokwadi ba makgarebe, ba itshola ka mokgwa o le mongwe fa ba ratana le borramalapa. Tlhalosa. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450.

[25]**KGOTSA****POTSO 16: Ga se Lorato – MJ Magasa**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

EMANG:	Re ya go go tlhokomela tota. Batho ba tlaa bo ba go swabele fa o ja maungo a diatla tsa gago.
LESEGO:	Go ise go ye kae, o tlaa bo o palame sejanaga. Le wena o tla itse go ntsha sejabana.
GADIFELE:	<i>(O sule ka ditshego.)</i> A le tshepisa gore le ya go ntlhokomela kgotsa lo ipuela fela go natefisa kgang? Kana motho o tlhabiwa ke mookana wa gagwe.
KA BOBEDI:	<i>(Ba a tshega, ba buela gongwe.)</i> Re bua nnete mma.
GADIFELE:	Lo ithute thata lo falole. Batho ba ba nthapileng bao, ba setse ba ntsholofeditse thuso ya gore fa lo tlhoka madi a sekolo, ba tlaa a nkadima gore ke lo rute. Nna ke tlaa a direla mosuga.
EMANG:	<i>(Morago ga malatsi, ka boitumelo.)</i> O a itse sekolo se simolola go nnatefela. Ga go tlhole go tshwana le maloba.
LESEGO:	Le nna ke phela monate. Mma, jaanong fa e ka re re feditse sekolo rre a boela gae, a re tlaa mo amogela?
GADIFELE:	<i>(Ka boiketlo le tsemelego ya go araba.)</i> Go mo go lona gore a lo tlaa mo amogela. Fela ga go na kwa re tlaa mo kobelang teng. Kana lapa le ke la gagwe le gone se se mo ntshitseng se tlaa mmusa. Lokwalo lwa re; 'se buse bosula ka bosula'.

- 16.1 Mmuisano o o fa godimo o tlhodilwe ke eng? Naya lebaka le le LENGWE go tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 16.2 Mokwadi o tlhagisa Motsamai jaaka moanelwa yo o sa ithuteng ka diphoso tsa gagwe. Dumela kgotsa o ganetse ntlha e, mme o tshegetse karabo ka lebaka. (2)
- 16.3 A loleme lo lo borethe lwa ga Motsamai lo ne lwa mo ungwela tse di molemo mo makgarebeng a gagwe? Tlhalosa karabo ya gago. (2)

- 16.4 Kefentse o tsweletsa jang kgotlhang fa gare ga gagwe le mogatse? (2)
- 16.5 Kgotlhang fa gare ga Gladys le Kefentse e ne ya rarabologa jang? Naya dintlha di le THARO. (3)
- 16.6 Gadifele o kaya eng fa a re; 'motho o tlhabiwa ke mookana wa gagwe'? (2)
- 16.7 Fa dilo di le PEDI tse di neng di dira gore bana ba ga Motsamai ba simolole go natefelwa ke sekolo. (2)
- 16.8 Nopola mafoko go tswa mo temaneng a a supang gore Gadifele o itshwaretse monna wa gagwe. (2)
- 16.9 Fa o ne o le mongwe wa bana ba ga Motsamai, o ne o tlaa dira eng fa rraago a boela gae? (2)
- 16.10 Go ya ka wena, a mokwadi o rarabolotse kgotlhang fa gare ga Motsamai le Gadifele ka tsela e e usang pelo? (2)
- 16.11 Semelo sa ga Selapo se na le seabe sefe mo tsweletsong ya morero wa teramakhutshwe e. Fa dintlha di le PEDI mme o tshegetse ntlha nngwe le nngwe ka lebaka. (4)

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE: 80